

Kamila Formela

"Translation Studies and Eye-Tracking Analysis", red. Sambor Grucza, Monika Płużyczka, Justyna Zając, Frankfurt

---

Lingwistyka Stosowana / Applied Linguistics / Angewandte Linguistik nr 8,
199-202

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

- LOUHIALA-SALMINEN, L./ A. KANKAANRANTA (2005), "Hello Monica, kindly change your arrangements": *Business Genres in a State of Flux*. In: P. Gillaerts/M. Gotti (eds) *Genre Variation in Business Letters*, Bern et al., Peter Lang (= Linguistic Insights 24). 55–84.
- LOUHIALA-SALMINEN, L./ M. CHARLES/ A. KANKAANRANTA (2005), *English as a lingua franca in Nordic corporate mergers: Two case companies*. In: *English for Specific Purposes* 24 (2005). 401–421.
- KANKAANRANTA, A./ L. LOUHIALA-SALMINEN (2007), *Business Communication in BELF*. In: *Business Communication Quarterly* 70/1. 55–59.
- KANKAANRANTA, A./ L. LOUHIALA-SALMINEN (2010), "English?—Oh, it's just work!": *A study on BELF users' perceptions*. In: *English for Specific Purposes* 29 (2010). 204–209.
- WENGER, E. (1998), *Communities of Practice. Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge.

Justyna ALNAJJAR
Uniwersytet Warszawski

Sambor GRUCZA, Monika PŁUŻYCZKA, Justyna ZAJĄC (red.),
***Translation Studies and Eye-Tracking Analysis.* (= *Warschauer Studien zur Germanistik und zur Angewandten Linguistik* 6). Peter Lang Verlag, Frankfurt/M. 2013, 252 str.**

Na publikację składa się 10 tekstów zgromadzonych wokół zagadnień dotyczących okulografii. Publikacja została (nieformalnie) podzielona na część dotyczącą podstaw teoretycznych badań eyetrackingowych oraz część poświęconą rezultatom konkretnych analiz eyetrackingowych. Książkę otwiera tekst autorstwa Sambora Gruczy, Moniki Płużyczki oraz Justyny Zajęc „Eye-Tracking Supported Translation Studies at the University of Warsaw”, w którym wymieniono główne obszary badań okulograficznych prowadzonych przez członków Laboratorium Eksperymentalnej Lingwistyki Okulograficznej (LELO) Instytutu Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej. Do obszarów tych należą przede wszystkim badania dotyczące języków specjalistycznych, translatoryki i glottodydaktyki.

Serię tekstów dotyczących podstaw teoretycznych badań eyetrackingowych otwiera artykuł Sambora Gruczy pt. „Heat Maps, Gaze Plots ... and What Next? The Access to Translation Competences and Translation Processes”. W pierwszej części artykułu autor koncentruje się na kompetencjach translatorycznych, dzieląc je na idiokompetencje i polikompetencje. Podział ten warunkuje dwa rodzaje studiów translatorycznych, bazując na teorii lingwistyki antropocentrycznej, mianowicie studia nad „prawdziwymi” kompetencjami tłumacza oraz nad modelowymi

kompetencjami tłumacza. W dalszej części tekstu te pierwsze nazwane są antropocentrycznymi studiami translatorycznymi. Druga część artykułu skupia się na terminie „tekst” w translatoryce, wskazując analizę tekstu jako sposób na rekonstrukcję kompetencji translatorycznych. Dokonać tego można za pomocą badań aparaturowych, którymi są badania okulograficzne. Z uwagi na to, że ruchy gałki ocznej odzwierciedlają procesy kognitywne zachodzące w mózgu, autor artykułu uznaje metodę eyetrackingową za najbardziej efektywną.

Drugi tekst Jerzego Żmudzkiego pt. „Problems, Objectives and Challenges of the Polish Translation Studies and Theory” przedstawia stan translatoryki z perspektywy środowiska akademickiego. W artykule zreferowano fazy rozwoju teorii translatorycznej w Polsce oraz przedstawiono opis diagnostyczny obecnego stanu teorii translatorycznej, jak również typy kompetencji. Autor wskazuje, które uniwersytety i organizacje w Polsce najbardziej intensywnie zajmują się tłumaczeniami. J. Żmudzki podejmuje także kwestie dotyczące wymogów kształcenia akademickiego w zakresie translacji.

W kolejnym tekście pt. „Knowledge – Transference – Translation” Marta Małachowicz koncentruje się na przedstawieniu relacji wiedzy, transferencji i tłumaczenia. W artykule podkreślono wagę prawidłowego zrozumienia tych terminów, przestrzegając czytelnika przed myleniem ich literackiego sensu z akademickim. Pojęcia przedyskutowano w ujęciu antropocentrycznym, które definiuje wiedzę i kompetencje jako właściwości mózgu, zaś tekst jako ich postać wyrażeniową. Akty transferencji wiedzy, tak samo jak akty komunikacyjne, są zatem dostępne dzięki środkom wyrazu danego języka (tekstom). Autorka rozróżnia transferencję horyzontalną oraz wertykalną, które wymuszają dwa typy tłumaczeń tekstów specjalistycznych, dodając, iż transferencji wiedzy specjalistycznej zwykle towarzyszy transferencja nowych środków ekspresyjnych z języka źródłowego.

Celem czwartego artykułu tej części, autorstwa Ewy Zwierzchoń-Grabowskiej, pt. „Could Eye-Tracking Help to Reconstruct the Translation Processes?” jest przedstawienie możliwości zastosowania metody eyetrackingowej w tłumaczeniach pisemnych. Autorka wymienia pytania, które najczęściej pojawiają się w procesie tłumaczeń, opisuje przedmiot badań eyetrackingowych oraz ruchy gałki ocznej w procesie tłumaczenia. W artykule poruszono również zagadnienie optymalizacji narzędzi tłumaczeniowych oraz łączenia badań eyetrackingowych z innymi metodami badawczymi. Przedstawiono także ogólne rezultaty, które można uzyskać podczas badań eyetrackingowych. Zdaniem autorki okulografia może pomóc w rekonstrukcji pisemnego procesu tłumaczenia.

Kolejny artykuł autorstwa Pawła Solucha i Adama Tarnowskiego pt. „Eye-Tracking Methods and Measures” rozpoczyna teza głosząca, że ruchy gałki ocznej są najbardziej powszechnym potencjalnie intencjonalnym zachowaniem człowieka. Autorzy dokonali przeglądu metod eyetrackingowych, opisali najbar-

dziej optymalne środowisko badań, sprzęt, natężenie światła oraz zastosowanie eyetrackingu, podkreślając, że obecnie większość badań koncentruje się nad procesami kognitywnym zachodzącymi w mózgu, zaś ruchy gałki ocznej są nimi motywowane. Artykuł kończy wniosek, iż badania eyetrackingowe obecnie cieszą się dużym zainteresowaniem, jednakże jest to pole, które wciąż wymaga gruntownego zbadania.

Serię tekstów poświęconych przedstawieniu wyników konkretnych analiz eyetrackingowych otwiera artykuł Moniki Płużyczki pt. „Eye-Tracking Supported Research Into Sight Translation. Lapsological Conclusions” prezentujący wagę badań okulograficznych w badaniach translatorycznych oraz dydaktyce translacji. Główna część tekstu opisuje eksperyment przeprowadzony wśród 17 osób, które tłumaczyły tekst polski na rosyjski. Celem badania jest analiza możliwości i perspektyw badań okulograficznych w translatoryce, obserwacja procesu tłumaczenia oraz sformułowanie wniosków dotyczących translodydaktycznej relewancji badań eyetrackingowych. Autorka prezentuje przykładowe mapy gazeplotowe, czyli ścieżki wzroku, obrazujące sposób postrzegania tekstu, przedstawia rezultaty badania, dokonuje próby wyjaśnienia błędów i problemów tłumaczeniowych, które miały odzwierciedlenie w najdłuższych fiksacjach, oraz prezentuje zestawienie statystyczne popełnionych błędów, które odzwierciedla specyfikę tłumaczenia a vista. Artykuł kończy konkluzja dotycząca zapotrzebowania na prowadzenie regularnych badań okulograficznych w translatoryce i w dydaktyce translacji.

W artykule Silvii Hansen-Schirry i Christopha Roesenera zatytułowanym „Proactive Use of Eye-Tracking in the Translational Workflow” opisano możliwości wykorzystania w nowoczesnej translatoryce danych uzyskanych w trakcie badań eyetrackingowych. W artykule scharakteryzowano oprogramowanie używane w procesie tłumaczeniowym oraz proponowane modyfikacje mające na celu jego polepszenie z wyróżnieniem trzech faz tłumaczenia: początkowej, środkowej oraz końcowej. Ponadto przedstawiono interpretację danych eyetrackingowych uzyskanych podczas badania procesu tłumaczeniowego. Wyniki badań mają posłużyć do sformułowania propozycji dotyczących usprawnienia kształcenia translacyjnego.

Kolejny tekst autorstwa Agnieszki Szarkowskiej, Izabeli Krejtz, Krzysztofa Krejtzta oraz Andrew Duchowskiego pt. „Harnessing the Potential of Eye-Tracking for Media Accessibility” przedstawia przegląd badań eyetrackingowych w obszarze tłumaczeń audiowizualnych, których celem było/ jest objaśnienie procesów kognitywnych zachodzących w mózgu tłumacza. Główna część artykułu podsumowuje rezultaty badań przeprowadzonych przez autorów. Przedstawione wnioski rzucają nowe światło na to, jak ludzie niedosłyszący oraz niesłyszący rejestrują napisy do filmów oraz jak nagrania audio wpływają na ich odbiór przez osoby niedowidzące lub niewidome m.in. w edukacji oraz sztuce.

Ostatnim artykułem zamieszczonym w publikacji jest artykuł Justyny Zajac, pt. „Eye-Tracking Research of Business Email Reception” opisujący rezultaty eksperymentu eyetrackingowego dotyczącego odbioru biznesowej korespondencji mailowej. W artykule opisane są niektóre obecne praktyki biznesowe oraz lingwistyczne cechy dyskursu biznesowego w ujęciu międzynarodowym. W drugiej części artykułu autorka porównuje wybrane wyniki badania bazującego na fragmentach rzeczywistej komunikacji e-mail z danymi uzyskanymi w badaniu okulograficznym. Analizie poddano tytuły oraz pierwsze wersy maili, co doprowadziło do wielu ciekawych konkluzji, m.in. tej, że ważne informacje powinny być umieszczane po lewej stronie, oraz, że tytuł wiadomości e-mail ma bardzo duże znaczenie.

O walorach recenzowanej książki stanowią głównie: aktualność i ranga podjętej problematyki, skład zespołu autorskiego, poziom naukowy wszystkich zaprezentowanych w książce tekstów, ponadto wpływ profesjonalnej redakcji naukowej na spójność książki, która choć jest pracą zbiorową ma charakter publikacji zwartej. Uznanie budzi przede wszystkim treść poszczególnych tekstów. Kolejnym atutem recenzowanej książki jest to, że prezentuje ona wyniki badań i rozważań przedstawicieli różnych ośrodków akademickich zajmujących się eyetrackingiem. Z pełnym przekonaniem można ją zarekomendować wszystkim czytelnikom zainteresowanym zagadnieniem okulografii.

Kamila FORMELA
Uniwersytet Warszawski

Bronisława LIGARA, Wojciech SZUPELAK, *Lingwistyka i glottodydaktyka języków specjalistycznych na przykładzie języka biznesu. Podejście porównawcze.* Księgarnia Akademicka, Kraków, 2012, 273 str.

Pozycja stanowi trzeci tom serii *Glottodydaktyka*, której redaktorem naukowym jest prof. Władysław Miodunka – kierownik Katedry Języka Polskiego jako Obcego Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Publikacja jest owocem współpracy naukowej dr hab. Bronisławy Ligary (polonistki i romanistki, adiunkta Wydziału Polonistyki UJ) oraz Wojciecha Szupelaka (anglisty i polonisty, pracownika UJ, praktyka w zakresie nauczania języka biznesu). Rozważania autorów skupiły się na języku biznesu. W publikacji wskazuje się na to, że zgłębianie wiedzy na temat polskich języków specjalistycznych oraz ich nauczanie stanowią nowy nurt w glottodydaktyce polonistycznej. Na łamach książki dokonano